

A gyakorlati ember sokat tanult, a tudás egyetemét magáévá tette, mint ahogy az egy autodidaktához illik. De most már nemcsak tud, hanem lát is. Élesen lát; az események bonyolult szövevényéből könnyedén bogozza ki az indítóokokat, a cselekedetek rúgóit egy-kettőre felfedezi, magyaráz, jósol. Szeme előtt a világ folyásának nincsen titka. A gyakorlati ember történetet ír.

A gyakorlati embernek szíve is van. Átérti a sok igazságtalanságot, bajt, nyomort és szenved. Humanitással, emberszeretettel, melegséggel telik el és segíteni akar az embereken. Vigasztalja őket, beszél, sokat beszél. A gyakorlati ember prédikál.

És miután idáig eljutott, a gyakorlati ember elkerülhetetlenül filozófál is. Már regényei keretét is széttöri, hogy a lét alapvető kérdéseiről elmondhassa véleményét. A világban lévő rosszról elmélkedik és jóakarattal megvédi Istent. A lélek halhatatlansága is izgatja, pedig ez már metafizika. Sőt kis híja, hogy vallást nem alapít: az egyetemes szolidaritás vallását. Át-szellemül és hirdeti az összeolvadt emberiséget. A gyakorlati ember próféta-vá nőtt.

Ez H. G. Wells csodálatos élete. Az Időgéptől a Halhatatlan tűzig. A bonhomme-ból prudhomme lett.

Halász Gábor.

Maderspach Viktor: Menekülésem Erdélyből. Budapest, 1927. Stádium. Maderspach Viktor könyve, amely a «Magarság»-ban megjelent cikksorozatának összefoglalása, nem regény, még csak nem is emlékirat, amelyben a szerző érzelmei is kifejeződnek, hanem «kortörténeti dokumentum», vagy mondjuk: a nagyközönség számára magyarázatokkal ellátott katonai jelentés. A könyv azzal kezdődik, hogy az oláh csendőrök el akarják fogni a szerzőt és azzal végződik, hogy Szőregnél átlépi a magyar határt. E két esemény között játszódik le bujdosása, kalandokkal és szenvedésekkel tarkított menekülése.

Stílusá hidegen elbeszélő. A szokásos díszítmények közül legfeljebb az élénkséget találjuk meg benne. Csak eseményeket mond el, arról hallgat, hogy ezek milyen érzéseket ébresztettek fel benne. Nem méltatja saját tettei fontosságát, nem dicsekszik, nem hősködi. Ki nem szeneveleg: hidegen mondja el a történetét, legfeljebb a leküzdendő nehézségeket írja le.

Nem hallgatja el hibáit sem. Leírja, milyen kitartás kellett a havasokon való átkeléshez, de elmondja azt is, hogy Temesváron nem tudott ellentálni a csásbításon és — ami majdnem vesztét okozta — bement egy zenés-kávéházba, vagy hogy útja vége felé a ránehezedő álmsósság majdnem megsemmisítette addig elért eredményeit. De ezeken a helyeken sem szól arról, hogy az események milyen visszhangot keltettek lelkében, nem is mentegetőzik, csak ridegen megállapít.

Ezek után azt hihetné az ember, hogy a könyv minden esztétikai szépség híjával van. Pedig valami belső ritmus széppé teszi a rideg ténymegállapításoknak ezt a sorozatát. Ez a szépség ugyanaz, amit megtalálunk a katonai vezényszavak patthogó zenéjében, a hadmozdulatok céltudatos mechanizmusában, ami emberibb, eleve-nőbb megnyilvánulása a geometriai ábrák és matematikai levezetések intellektuális szépségének.

Maderspach leírja egy helyen, hogy mivel tartós cipőre volt szüksége, lesbe állt és várt egy oláh csendőrt, vagy valamilyen más jó cipős embert, kezében töltött fegyverrel. Embert akart ölni egy pár cipőért. Lehet, hogy az olvasók egy részének ez a jellemző részlet visszatetsző, de nekünk még ez is rokonszenvesebb, mint a dekadens gesztusok, vagy szerelmi epedések és önmarcangoló lélekelemzések raffinnált finomkodásai.

A könyv nem regény, mégis érdekes, sőt izgalmas olvasmány és a magyar irredentának is nagy szolgálatot tesz. Különösen az ifjúság számára ajánlható, mert nevelő értéke — noha a szerzőnek aligha volt ilyen célja — sokkal nagyobb, mint a különféle rézbőrű és detektív történeteké. *Fábián István.*

Babits Mihály: Halálfiái. (Regény. Athenaeum-kiadás.) Az imént egy filozófiai könyvnek avatott tollból eredő bírálatában ezeket olvastam: A szerző alkotóerejének működésére vonatkozó gondolatok, «valljuk be, csak másodrendűek lehetnek, mikor egy kész mű mint objektum áll előttünk. Ha bírálatról vagy ismertetésről van szó, akkor egy mű lelki keletkezésének kutatásába nem bocsátkozhatunk. El kell választanunk a szerzőt a műtől és el kell felejtünk a nietzschei mondatát: hogy minden alkotásban tulajdonképpen személyes vallomással, memoárral állunk szemben». Nem tudom, helytálló-e ez